

A kis- és középvállalkozások helyzete az Észak-alföldi régióban

Nagy Csilla

Debreceni Egyetem Agrár- és Gazdálkodástudományok Centruma, Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar, Földhasznosítási, Műszaki és Területfejlesztési Intézet, Debrecen
csillanagy@agr.unideb.hu

ÖSSZEFOGLALÁS

A Magyarországon működő vállalkozások túlnyomó része a kis- és közepes méretűek közé tartozik, azaz létszámuk nem éri el a 250 főt. A tanulmány célja, hogy megvizsgálja az Észak-alföldi régióban működő kis- és középvállalkozásokat. Rövid áttekintést ad a régió általános jellemzőiről, a kis- és középvállalkozások helyzetéről, jelentőségéről 2009-es adatok alapján és tisztázza az ezzel kapcsolatos fogalmakat. Az adatokból kitűnik, hogy a régióra leginkább jellemző gazdálkodási forma a társas vállalkozások többsége, ezek közül is a Korlátolt Felelősségű Társaság (Kft.) a legnépszerűbb szervezeti keret. Megállapítható, hogy a mikro- és egyéni vállalkozók száma szintén jelentős ebben a térségben. Kiderül az is, hogy a kisvállalkozások döntő többsége kereskedelemben tevékenykedik, míg a középvállalkozások inkább az iparban (feldolgozóipar). A vizsgálat folytatásaként vizsgálható még a beruházások nagysága, a külföldi tőke beáramlása, a foglalkoztatottak aránya és a támogatási lehetőségek befolyásoló hatása.

Kulcsszavak: kis- és középvállalkozások, Észak-alföldi régió

SUMMARY

Most of the enterprises operating in Hungary belong to the group of small and medium enterprises (SMEs) which means that their total number of staff is less than 250. The aim of the study is to examine SMEs operating within the North Great Plain region. It provides a short summary of the general characteristics of the region, the situation and significance of SMEs based on the data 2009 and it also clarifies the relevant definitions. The data shows that the enterprise type that is most characteristic in the the region is joint venture (the most popular type is Ltd). It can be laid down as a fact that the number of micro and sole entrepreneurs is also significant in the area. It is also clear that the majority of small enterprises deals with commerce, while most of the medium enterprises are involved in industry (processing industry). As a continuation of the examination, size of investments, influx of foreign capital, ratio of employed people and grant opportunities are also to be evaluated since these factors influence the operation of enterprises as well.

Keywords: are small or middle sized, Northern Great Plain

BEVEZETÉS

Magyarország életében mindig fontos szerepet töltek be a kis- és középvállalkozások. A gazdasági szerepük az 1980-as évek elején került a figyelem középpontjába, amikor a „Small is beautiful” tendencia jegyében tömegével hozták létre őket világszerte. Hazánkban a gazdaságpolitika a nyolcvanas évek vége óta foglalkozik kiemelten a kisvállalkozásokkal. Az Észak-alföldi régióban lévő vállalkozások nem voltak a legkedvezőbb helyzetben, hiszen a centrum-periféria egyenlőtlenlégek erősödése és a kelet-nyugati egyen-

lőtlenlégek is megjelent (Ványiné et al., 2008.) A régiók gazdasági folyamataiba nem lehet és nem is érdemes beavatkozni, de hasznos lehet a gazdasági szereplőket a régió fejlődésének megfelelő irányba orientálni. A régió társadalmi-gazdasági környezetét az intézményi keretek összehangolásával, másrészt pedig a térségi adottságok, mint erőforrások mennyiségi és minőségi fejlesztésével lehet kedvezőbbé tenni (Rechnitzer, 2001). A kis- és középvállalkozások esetében is lehet így cselekedni, de ehhez meg kell ismerni a helyzetüket, a régióban betöltött szerepüket.

A TANULMÁNY CÉLJA

A tanulmány terjedelmi korlátok miatt az Észak-alföldi régió kis- és középvállalkozásainak általános jellemzőinek csak egy részét mutatja be. Rövid áttekintést ad a kis- és középvállalkozások helyzetéről, jelentőségéről. Egy alapot ad a fogalmak tisztázása, vállalkozások méretbeli különbségeinek jelentősége. A Területi Statisztikai Évkönyv 2000 és 2009-es adatainak segítségével megismerhető és összehasonlítható, milyen fejlődést mutatnak a vállalkozások. A gazdasági forma szerint is fontos csoportosítani, százalékolni a kis- és középvállalkozásokat és nem utolsó sorban lényeges azt is tudni, hogy milyen gazdasági ágakban tevékenykednek. Ezek az adatok rálátást engednek a régióban betöltött szerepükre és további jelentőségükre. A tanulmány a későbbiekben kiegészítésre szorul, hiszen a beruházások nagysága, a külföldi tőke beáramlása, a foglalkoztatottak aránya és a támogatási lehetőségek szintén befolyásolják a működésüket.

AZ ÉSZAK-ALFÖLDI RÉGIÓ BEMUTATÁSA

Az Észak-alföldi régió az ország keleti végeiktől Pest megye keleti határáig terjed ki: három megyét foglal magába, Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Jász-Nagykun-Szolnok megyék együttvéve Magyarország területének 19,1 százalékát foglalják el. Földrajzi fekvése igen kedvező, hiszen a régió három országgal is határos. Ez a régió Magyarország második legnagyobb területű (17 729 km²) tervezési-statisztikai régiója. Az ország össznépeességének 14,9 százaléka (2009. január 1-jén 1 492 500 fő) él itt, ezt csak a Közép-magyarországi régió múlja felül (Területi Statisztikai Évkönyv, 2009). A 287 településen élő, több, mint 1,5 millió lakos közül 466 ezer fő folytat mezőgazdasági tevékenységet. A gazdasági szervezetről mintegy másfél ezer tevékenykedik a mezőgazdaságban, illetve az egyéni gazdaságok száma 332 918. A régió területének 5783,4 ezer ha mezőgazdasági terület, azaz ennek a területnek 53,3 százaléka szántó, 0,8 szá-

zaléka konyhakert, 2,4 százaléka szőlő és gyümölcsös, 12,3 százaléka pedig erdő. A művelés alól kivont terület nagysága 311,5 ezer ha. A mezőgazdasági hasznosítású területek átlagos aránya 82,8 százalék.

Az Észak-alföldi régió fekvését, adottságait és jövőbeni lehetőségeit tekintve ellentmondásos helyzetben van. Az Európai Unió csatlakozás után a keletnyugati kapcsolatokban összekötő szerepe volt és Ukrajna felé az EU keleti kapujává vált. Viszont fekvése miatt a rendszerváltás vesztesévé is vált, mivel elmaradott térségként kimaradt a Nyugatról érkező működő tőke célterületei közül, így nem tudta a lemaradását csökkenteni. A kedvezőtlen tőkevonzó képesség alapvetően két okra vezethető vissza. Egyrészt a szomszédos országok határreégi elmaradott perifériaterületek, amelyek sem potenciális piacként, sem befektetési célterületként nem vehetők számításba. Másrészt az infrastruktúrális hálózatoknak a kiépítettsége kicsi. Mindezek a régió jövőbeni fejlődési lehetőségeit alapvetően is behatárolják. Az egy főre jutó GDP értéke évek óta a legalacsonyabbak közé tartozik, azaz a magyarországi átlag 64,4%-a. Ennek hátterében a mezőgazdaság tartósan alacsony jövedelmezősége, a szerény iparosodottság és az elmaradott területeknek az országosnál magasabb aránya áll. Az észak-alföldi régió mindhárom megyéjében folyamatosan és magasán az országos átlagon felüli a munkanélküliek száma (Csapóné, 2003).

A KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK DEFINÍCIÓJA

Minden olyan önálló piaci kapcsolatokkal rendelkező gazdálkodó szervezetet vállalkozásnak tekintünk, amely tevékenységét profitorientáltan végzi és jövedelemtermelést folytat. A vállalkozások számára kiírt pályázatok túlnyomó többségén mikro-, kis- és középvállalkozások (röviden: KKV) vehetnek részt, így támogatási szempontból fontos az, hogy mely vállalkozások minősülnek ezeknek. Az Európai Unió megfogalmaz bizonyos szabályokat a definícióra vonatkozóan, viszont minden egyes tagállam maga dönti el KKV meghatározására vonatkozó mutatószámokat. Az Unió szabályozást a 2003/361/EK bizottsági ajánlás tartalmazza (Net.1).

Magyarországon 2009-ben a működő 689 ezer vállalkozás közül több mint 688 ezer kis- és középvállalkozásnak (röviden KKV) minősült. A mikro-, kis- és középvállalkozások meghatározása és fejlődésük támogatása a 2004. évi XXXIV. törvény alapján történik (Net.2). 2005. január 1-jén a következő rendelkezés lépett hatályba: KKV-nak minősül az a vállalkozás, amelynek összes foglalkoztatotti létszáma 250 főnél kevesebb, és éves nettó árbevétele legfeljebb 50 millió eurónak megfelelő forintösszeg, vagy mérlegfőösszege legfeljebb 43 millió eurónak megfelelő forintösszeg.

A KKV kategórián belül kisvállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amelynek összes foglalkoztatotti létszáma 50 főnél kevesebb, és éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 10 millió eurónak megfelelő forintösszeg.

A KKV kategórián belül mikrovállalkozásnak minősül az a vállalkozás, amelynek összes foglalkozta-

totti létszáma 10 főnél kevesebb, és éves nettó árbevétele vagy mérlegfőösszege legfeljebb 2 millió eurónak megfelelő forintösszeg. Nem minősül KKV-nak az a vállalkozás, amelyben az állam vagy az önkormányzat közvetlen vagy közvetett tulajdoni részesedése – tőke vagy szavazati joga alapján – külön-külön vagy együttesen meghaladja a 25%-ot.

A fenti meghatározás alapján a Magyarországon működő vállalkozások döntő része a kis- és középvállalkozások kategóriájába tartozik. E szervezetek gazdasági ereje egyenként nem mérhető a nagyvállalatokéhoz, ennek ellenére ez a szektor mégis jelentős szerepet tölt be az ország jövedelemtermelésében, a foglalkoztatottságban, a beruházásokban.

A MŰKÖDŐ KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK SZÁMA

A KKV-k fejlődését figyelve 2000–2009 közötti időszakban a működő KKV-k száma tizedével nőtt. Ebben a folyamatosan bővülő társas vállalkozásszáma játszotta a fő szerepet, 2009-ben 42%-kal több működött, mint az ezredfordulón. A korábbi 42%-ról 54%-ra nőtt részarányuk. Az egyéni vállalkozások az időszak első két évében gyarapodtak, összességében azonban 13%-kal csökkent állományuk.

A KSH 2000-es Területi Statisztikai Évkönyvben lévő működő kis- és középvállalkozások számát vettem bázis adatoknak és magát az évet bázisévnek. Ezeket a számokat hasonlítottam össze a 2009-es év erre vonatkozó adataival. Az 1. táblázat szemlélteti a kapott százalékos értékeket.

1. táblázat

A működő kis- és középvállalkozások számának változása

Régiók(1)	1–9 fő(10)	10–49 fő(11)	50–249 fő(12)	Összesen(13)
Közép-Magyarország(2)	114,6	110,5	106,0	114,3
Közép-Dunántúl(3)	109,4	96,5	77,8	108,6
Nyugat-Dunántúl(4)	113,1	94,6	84,3	112,1
Dél-Dunántúl(5)	105,7	91,6	70,6	104,8
Észak-Magyarország(6)	106,7	89,0	74,9	105,7
Észak-Alföld(7)	109,5	99,7	87,1	108,9
Dél-Alföld(8)	106,6	99,9	77,3	106,0
Összesen(9)	110,8	101,7	88,7	110,3

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv 2002, 2009

Table 1: Change of number of functioning small and middle sized enterprises

Regions(1), Central Hungary(2), Central Transdanubia(3), Western Transdanubia(4), Southern Transdanubia(5), Northern Hungary(6), Northern Great Plain(7), Southern Great Plain(8), Total(9), 1–9 employees(10), 10–49 employees(11), 50–249 employees(12), Total(13)

Látható a táblázat alapján, hogy a társas vállalkozások fokozatosan teret nyernek az egyéniakkal szemben, a KKV-k méretstruktúrájukat tekintve túlnyomó

részük mikrovállalkozás, az állományuk az átlagosnál is jobban, 11%-kal nőtt a vizsgált időszakban. Ezzel ellentétben a közepes méretű 50–249 fős szervezetek száma ugyanilyen mértékben csökkent, a 10–49 fős kisvállalkozásoké pedig 1,7%-kal bővült. Az apró cégek száma mindegyik régióban jelentősen nőtt. Leginkább Közép-Magyarországon (15%) és Nyugat-Dunántúlon (13%), de Közép-Dunántúlon és Észak-Alföldön is átlaghoz közeli mértékben (mintegy 10%-kal) bővült. Megállapítható, hogy az Észak-alföldi régióban is a mikrovállalkozások száma nőtt meg a 2009-es évre és a kis vállalkozások száma is majdnem elérte a bázis év értékét. A középvállalkozásokat tekintve nem sokkal maradt el Nyugat-Dunántúltól, és ez az adat volt legközelebb a 100%-hoz is, tehát itt csökkent a legkevésbé a középvállalkozások száma a többi régióhoz viszonyítva.

A MŰKÖDŐ KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK SZÁMÁNAK MEGOSZLÁSA GAZDÁLKODÁSI FORMA SZERINT

A Területi Statisztikai Évkönyv 2009-es adatai alapján 2009-ben a működőnek minősülő kis- és középvállalkozások 54%-a társas, 46%-a egyéni vállalkozás formájában tevékenykedett. Az egyéni vállalkozások aránya minden régióban magasabb volt az országos átlagnál (hányaduk 54–57% között volt). Országosan a 2009-ben működő társas vállalkozások majdnem hattizede Korlátolt Felelősségű Társaságként (röviden: Kft.) tevékenykedett, a Betéti Társaságok (röviden: Bt.) aránya pedig 37% volt. Mindkét gazdálkodási formában növekedett a szervezetek száma az ezredforduló után, de míg a Bt.-nél kis mértékben, addig a Kft.-k száma közel kétszeresére. Ez a gazdasági társaságokról szóló törvény 2007. évi módosításának következménye, mely az alapításhoz szükséges jegyzett tőke nagyságát 500 ezer forintra csökkentette, így ez a gazdálkodási forma jóval népszerűbbé vált a nagyobb vagyoni felelősséget követelő Bt.-kel szemben. A részvénytár-

saságok a társas vállalkozások mindössze 0,9%-át alkották 2009-ben.

Az Észak-alföldi régióban ebben az évben a működő társas vállalkozások száma 43%-a volt, míg az egyéni vállalkozók 57%-ot tettek ki. Ebben a régióban a társas vállalkozások közel 55%-a Kft.-ként működik. A többi régióhoz viszonyítva – Közép-Magyarország kivételével – ezek a vállalkozásformák itt képviselik magukat a legnagyobb számban.

A MŰKÖDŐ KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALKOZÁSOK SZÁMA GAZDASÁGI ÁG SZERINT

Az Észak-alföldi régióban működő kis- és középvállalkozásokat gazdasági ág szerint is lehet csoportosítani (2. táblázat). A mikrovállalkozások körében 2009-ben a kereskedelem, gépjárműjavítás döntő többségben a legnagyobb gazdasági ágazat. Ezt követi az építőipar. A 10–49 fős vállalkozások inkább az iparban (743 vállalkozás) tevékenykednek, de nem marad el a kereskedelmi ágazat (721 vállalkozás) sem nagy mértékkel. A középvállalkozások számára szintén az ipar, ezen belül a feldolgozóipar (243 vállalkozás) a domináló ágazat, majd ezt követi a kereskedelem, gépjárműjavítás.

Mégis, ha megfigyeljük az összvállalkozások számát ezen ágazatokban, láthatjuk, hogy a kereskedelem kimagasló értéket (18 404 db) mutat a vállalkozások körében. Ezt követően az építőipar, feldolgozóipar már 50%-át sem éri el a kereskedelemnek.

A megnevezett ágazatok közül az 1–9 főt foglalkoztató vállalkozások kis része dolgozik az információ átadás, kommunikáció területén (2049 db). A kisvállalkozások körében a pénzügyi, biztosítási tevékenység szerepel, mint a legkedvezőtlenebb ágazat, itt csupán 19 db vállalkozás hatékony. Az 50–249 fős középvállalkozásoknál a legalacsonyabb értéket (1 db vállalkozás) az információs, kommunikációs ágazat képviseli.

2. táblázat

A működő kis- és középvállalkozások száma gazdasági ág szerint

Ágazat(1)	1–9 fő(11)	10–49 fő(12)	50–249 fő(13)	Összesen(14)
Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat(2)	3941	243	68	4252
Ipar(3)	5082	743	275	6100
ebből: Feldolgozóipar(4)	4832	694	243	5769
Építőipar(5)	7559	381	29	7969
Kereskedelem, gépjárműjavítás(6)	17588	721	95	18404
Szállítás, raktározás(7)	3617	161	20	3798
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás(8)	4030	157	15	4202
Információ, kommunikáció(9)	2049	40	1	2090
Pénzügyi, biztosítási tevékenység(10)	3230	19	18	3267

Forrás: Területi Statisztikai Évkönyv, 2009

Table 1: The working small- and medium-size enterprises' number according to an economic branch
Section(1), Agriculture, sylviculture, fishery(2), Industry(3), From this: processing industry(4), Building industry(5), Trade, motor vehicle correction(6), Transport, storage(7), Accommodation service, hospitality(8), Information, communication(9), Financial, insurance activity(10), 1–9 employees(10), 10–49 employees(11), 50–249 employees(12), Total(13)

IRODALOM

- Csapóné Riskó T. (2003): Agrárfoglalkoztatási helyzet Magyarországon, illetve az Észak-alföldi régióban. Competitio könyvek. Debrecen.
- Net.1. A Bizottság 364/2004/EK rendelete (2004. február 25.) a 70/2001/EK rendelet alkalmazási körének a kutatási és fejlesztési támogatásokra történő kiterjesztése tekintetében való módosításáról. Letöltve: 2011. november 01. <http://mjkszh.hu/sites/default/files/downloads/32004r0364kvmod.pdf>
- Net.2. 2004. évi XXXIV. törvény a kis- és középvállalkozásokról, fejlődésük támogatásáról, Letöltve: 2011. november 01. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0400034.TV
- Rechnitzer J. (2001): A halogatott regionalizáció mint a területi politika sajátossága az átmenetben. Tér- és Társadalom. 15. 2: 3–24.
- Területi Statisztikai Évkönyv (2002)
- Területi Statisztikai Évkönyv (2009)
- Ványiné Széles A.–Vincze Sz.–Harsányi G.–Harsányi E.–Nagy J. (2008): Vállalkozási környezet és külföldi tőke az Észak-alföldi régióban. [In: Baranyi B.–Nagy J. (szerk.) Regionalitás, területfejlesztés és modernizáció az Észak-alföldi régióban.] DE Agrár- és Műszaki Tudományok Centruma – MTA Regionális Kutatások Központja. Debrecen. 101–113.